

“

Στον Μαγιακόβκη το στοιχείο του ‘υπερβολισμού’ που μεγεθύνει τα πάντα, και τον εαυτό του βέβαια, κρύβει (και αποκαλύπτει ταυτόχρονα) ένα έντονο δραματικό στοιχείο, υποκειμενικό και κοινωνικό, της σκληρά δοκιμαζόμενης πίστης και της θέλησης για πίστη. Είναι μια συνεχής προσπάθεια κι ένας αδιάπτωτος αγώνας (με διαδοχικές φάσεις ήττες και νίκες) να καταπολεμήσει τις κάθε είδους εναντιότητες, δυσκολίες, στερήσεις, κούραση, αγρύπνια, μεγαλοποιώντας και προβάλλοντας στο άπειρο το πρόσωπό του, το ιδανικό του, τον τεχνικό πολιτισμό, την ποίησή του και μεταθέτοντας τη λύση δύσκολων και περίπλοκων προβλημάτων του παρόντος σ’ ένα άμεσο μέλλον.

Γιάννης Ρίτσος, «Περί Μαγιακόβσκη» [1963].

“

Έτσι κάτω απ' την όποια ειλικρίνειά μας νιώθεις να διανοίγονται πλάγιοι δρόμοι (υπόγειοι ή υποβρύχιοι), υπεκφυγές, ελιγμοί, θελημένες ή αθέλητες συγχύσεις και αποσιωπήσεις που πασχίζουν να σβήσουν με τα πέλματά τους, με κινήσεις κάπως χορευτικές, τα ίχνη της ευθύγραμμης (γι' αυτό και κοινότυπης) ομολογίας. Κι ίσως αυτές οι συχνές μετατοπίσεις χρόνου, τόπου, φωτισμού, ατμόσφαιρα, να 'ναι εκείνες που δημιουργούν τη μαγεία των πολλών διακλαδώσεων και συσχετίσεων, εκείνες που αποτρέπουν μια κατευναστική λύση, ένα απαλλακτικό (άρα και αποχαυνωτικό) συμπέρασμα, χωρίς πια να ερευνάς πιο πέρα, να συμμετέχεις και να συνεχίζεις. Αυτό ήταν λες.... Ε, όχι, λοιπόν, κύριοι. Δεν τελείωσε. Τίποτα δεν τελειώνει. Ψάξε. Σκάψε. Υπάρχει κι άλλο στρώμα πιο βαθιά.

“

Είναι η ένταση του αισθήματος που αλλοιώνει το λόγο, η στιγμιαία επιταγή που περιορίζει την όραση σ' ένα ορισμένο τμήμα του χρόνου σαν να 'ναι όλος ο χρόνος, ο μόνος χρόνος, χωρίς πριν και πιο πέρα, **η ανάγκη να φωνάξεις για ν' ακουστείς, να συμμετάσχεις, να συνδράμεις, να παρηγορήσεις, να παρηγορηθείς, να αρνηθείς μαζί, να πετύχεις μαζί, να πιστέψεις, να σε πιστέψουν, να πιστέψετε, κι όλα σε μια ειλικρινή υπερβολή που υπαγορεύει αναπότρεπτα το πάθος**, όποιο πάθος, και που βρίσκεται σε αναλογία μ' αυτό (λέω η εκφραστική υπερβολή), όλ' αυτά **μπορούν να καταστρέψουν το ποίημα** (κι ας το ξέρεις από πριν κι ας προσπαθείς να φυλαχτείς) περιορίζουν τη 'διάρκειά' του, το εντοπίζουν στενά σε πρόσωπα και γεγονότα κι υποχρεώνουν το λόγο να κουτσαίνει ή να πηδάει κι ας βρίσκεται σε σωστές αναλογίες με την ένταση απ' όπου εκπορεύεται.

Γιάννης Ρίτσος, «Ένα γράμμα του, για την ποίησή του», περ. *Νέα Εστία* τχ. 1547 (Χριστούγεννα 1991. Αφιέρωμα: Γιάννης Ρίτσος).

“

Οι πρώτες κραυγές του ενθουσιασμού και του θαυμασμού, παραχωρούν τη θέση τους σε μια πιο σιωπηλή περίσκεψη». Οι σημερινοί ποιητές «φτιάχνουν τις φράσεις τους πάνω στο πρότυπο της σιωπής. [...]

Κι όταν ακόμη ο σημερινός ποιητής αισθάνεται την ανάγκη κάποτε να χρησιμοποιήσει το πρώτο πρόσωπο και τον ενεστώτα τότε εξαφανίζεται μέσα σ' ένα τρίτο, ή 'ντύνεται' έναν τρίτο, αντικειμενοποιώντας το υποκείμενο ή υποκειμενοποιώντας το αντικείμενο.

Γιάννης Ρίτσος, «Περί Μαγιακόβσκη» [1963].

“

Υπάρχει μια χαρακτηριστική κίνηση, που μπορούμε να την παρακολουθήσουμε σε διάφορες φάσεις από τα πρώτα χρόνια της ποιητικής δημιουργίας και που αναδεικνύει τις αντιφάσεις. Πέρα από οποιαδήποτε θέση, το σταθερό σ' αυτό το έργο είναι η **ταλάντευση**. Θα επιμείνω στο οξύμωρο. Ταλάντευση ανάμεσα στην πίστη και την αμφιβολία, στο θάνατο και την ιστορία, στη σιωπή και το ποίημα. Είναι η εσωτερική κίνηση του έργου. Πεισματική αναζήτηση μιας εξόδου μέσα από την καθημερινή δοκιμασία και την καθημερινή άσκηση της ποίησης. [...]

Χρύσα Προκοπάκη, *Η πορεία προς τη Γκραγκάντα και οι περιπέτειες του οράματος*. (1981)

“

Αυτή η αδιάκοπη αναζήτηση δίνει στο έργο του το ηθικό και το αισθητικό του μέγεθος, είναι η πιο πειστική του κατάφαση, πέρα απ' τις όποιες κορυφώσεις του, τις ξαφνικές μεταστροφές του, τους «εξυγιαντικούς επιλόγους», που 'λεγε κάποιος μελετητής, τη «βολανταριστική» μετατροπή του μαύρου σε άσπρο, από έναν ποιητή που επιμένει να νομοθετεί. Η **κατάφασή** του είναι ακριβώς αυτό το «**επιμένει**», μέσα από τραγικά αδιέξοδα και παλινδρομήσεις.

Χρύσα Προκοπάκη, *Η πορεία προς τη Γκραγκάντα και οι περιπέτειες του οράματος*. (1981)

“

Όσον αφορά το ύφος των *Μαρτυριών* αυτό είναι (πηγαία και εμπρόθετα) **αναπότρεπτα απρόσωπο**, σχεδόν αδιάφορο, διόλου αισθηματικό, διόλου ρητορικό, **αποκρύβοντας** το όποιο τραγικό στοιχείο κάτω από μια ουδέτερη έκφραση που δεν ξέρω ακριβώς αν είναι μετριοφροσύνη ή υπεροψία [...] απόλυτη και συνεσταλμένη ειλικρίνεια ή απόλυτη προσωπίδα καταπληκτικής απάθειας, και άψογης στερεοτυπίας, που πίσω της σπαράζεται το ανθρώπινο πρόσωπο μέσα και αντίκρου στη ζωή και στο θάνατο, **μην παραιτούμενο ποτέ** απ' τον αγώνα του, να υπάρξει, να ανακαλυφθεί, να εκφραστεί, να διαιωμιστεί, να συνεργαστεί και να δικαιωθεί (**έστω** και δια του λόγου-πράξης μονάχα) μέσα στον κόσμο.

Γιάννης Ρίτσος, «Σαν εισαγωγή στις *Μαρτυρίες*», 1962.

“

Και η τέχνη –όσο κι αν είναι συχνά ‘παραπλανητικά’ εξομολογητική– μένει πάντα κατ’ ουσίαν εξομολογητική. Κι **εξομολόγηση σημαίνει** ομολογία αντινομιών, ανακολουθίας, αβεβαιότητας (και ταυτόχρονα έρευνας, ανακάλυψης, επανόρθωσης και ειλικρίνειας) και όχι τυφλό σύστημα προαποφασισμένων αρχών, κοινωνικών, φιλοσοφικών ή και αισθητικών, και οι ‘στανικές’ επαληθεύσεις τους στο λόγο ή στις ‘συναισθηματικές’ προβολές τους. Βέβαια υπάρχουν πολλά στάδια και βαθμίδες ειλικρίνειας –και μπορεί να υπάρχει το ‘ειλικρινώς ψευδές’ ή το ‘ψευδώς ειλικρινές’ με αξιόλογη κάποτε παραστατική αξιοπιστία.

Γιάννης Ρίτσος, επιστολή προς τον Άρη Αλεξάνδρου, 25 Ιουνίου 1971.

“

Η συχνή επίσης χρήση του διαζευκτικού ‘ή’, δεν είναι απλώς μια υπογράμμιση του πολυδιάστατου της ζωής και της τέχνης, ούτε απλώς μια παρότρυνση για εκλογή ανάμεσα σε διαφορετικές εκδοχές, αλλά, κυριότερα, η έκθεση αναγνωρίσιμων απόψεων, κοινά παραδεκτών, και η παράλειψη της ριζικής (και διαρκώς παρερμηνευόμενης ή ολότελα αγνοούμενης) αίσθησης. Κι αυτή ακριβώς η αποσιώπηση, την καθιστά νομίζω ιδιαίτερα αισθητή, παρούσα, σχεδόν ορατή ως την αρχική και τελική της διάσταση του αόρατου, αόριστου κι απεριόριστου –κι αυτό, δίχως άλλο, για τους κάπως προετοιμασμένους και περισσότερο τους έτοιμους .

Γιάννης Ρίτσος, «Σαν εισαγωγή στις *Μαρτυρίες*», 1962.

“

Ίσως η τελική γεύση των ‘Μαρτυριών’ να ‘ναι η σιωπηλή ευγνωμοσύνη προς την ανθρώπινη ζωή, πράξη, σκέψη και τέχνη, παρ’όλες τις δοκιμασίες και το θάνατο –ίσως μάλιστα και εξ αιτίας τους. Κι ίσως αυτό να ‘ναι μια καινούργια παρηγορητική αντιστροφή ή μεταμόρφωση των πραγμάτων (θα ‘θελα να πω: μετάθεση ή και παραμόρφωση), όπως γίνεται πάντα, σε κάθε αποκάλυψη, σε κάθε δηλαδή δημιουργία, που παρ’ όλη της τη δοξαστική κάποτε ευφορία και τη στιγμιαία μαγική ευφροσύνη της (σαν άμεση αίσθηση αιωνιότητας και κοσμικής συνευθύνης) δεν αποσκεπάζει ένα κάποιο συναίσθημα ματαιότητας και ματαιοπονίας, όσο κι αν θέλει (και δεν το θέλει) να το εξουδετερώσει ή τουλάχιστον να το αντιστρέψει, μεταβάλλοντας τις αρνητικές του ιδιότητες σε θετικές, μεταβάλλοντας την πιο απόλυτη άρνηση σε μια καθολική, απροσδιόριστη κατάφαση

Γιάννης Ρίτσος, «Σαν εισαγωγή στις *Μαρτυρίες*», 1962.

“

Μοναδικός τρόπος ειλικρινούς ύπαρξης είναι, κατά παράδοξο τρόπο, η υπόκριση, τόσο επειδή η ετεροπροσωπία παρέχει μια αίσθηση ελευθερίας και ο ποιητής, ή και ο άνθρωπος γενικότερα, μπορεί να είναι ο εαυτός του, χωρίς να φοβάται τις επικρίσεις, όσο και επειδή στα προσώπια και στους ρόλους εμπεριέχονται αλήθειες που δεν έχει ανακαλύψει ο άνθρωπος ακόμη για τον εαυτό του.

Έλλη Φιλοκύπρου, «Υπόκριση και ειλικρίνεια στο έργο του Γιάννη Ρίτσου».

“

Μοναχικός και επικοινωνιακός, αποδέκτης θαυμασμού και εχθρότητας, ελεύθερος να πετάει και έτοιμος να πέσει, αλληλέγγυος με την εσωτερική του φωνή και διχασμένος ο ποιητής –σχοινοβάτης, ακροβάτης, ταχυδακτυλουργός, γελωτοποιός– επιμένει ως το τέλος να προσφέρει τον εαυτό του ως θέαμα, προσπαθώντας να αποκρυπτογραφήσει τα μυστικά της τέχνης του και του εαυτού του και ανακαλύπτοντας «ξανά και ξανά» την αντίφαση, το διαφορούμενο, το «σχεδόν».

Έλλη Φιλοκύπρου, «Ο ποιητής ως schoinobates, gelwtopoiós, σχεδόν tachydaktylourgós», περ. Το Δέντρο, τχ. 169-170.